

PAULER ÁKOS.

1876—1933.

Mit jelent ez a név a filozófia világában és mit vesztett benne a magyar tudományos élet — ennek méltatása túlhaladja e sorok keretét és nagyobb tanulmányt kíván szakíró tollából. A Napkelet elmélyedően foglalkozik az alább következő tanulmány keretében egyik lelkes megteremtőjének és haláláig hűséges nagy barátjának élete művével. A Magyar Irodalmi Társaság mélységes gyásza azonban külön is kifejezést keres.

Pauler Ákos nagy úr volt a gondolatok világában. Főlényesen uralkodott saját lelki élete felett is. És ez a főlényes önuralom olyan harmóniát sugárzott kifelé, hogy mindenki, aki vele találkozott, ösztönszerűleg megérezte, — nem mindennapi ember az, aki előtte áll.

Független volt a szó szoros értelmében. A siker kedvéért egy lépést sem tett volna, anyagi érdek előtte ismeretlen fogalom volt. Véleményalkotásában mindig az igazság megállapítását célozta. És ha egyszer megtalálta azt, attól senki kedvéért nem tágitott. Egészen belső életet élt — életét tudományos munkájának szentelve. Zárkozott volt és magányos, magába gyűjtve gondolatvilága kincseit. Nem kereste a társaságot, de valahányszor emberek közé került, a társalgás valóságos mestere volt.

Nemcsak az a néhány ember, aki műveltség dolgában hozzá közel állott, élvezte szellemes, változatos, gyakran finoman szarkasztikus beszélgetését. Öregeket, ifjakat, gyermekeket egyaránt, mindenkit lebilincsellé világos előadása, humora, közvetlensége. Mindenféle összetételű társaságban ő volt az összekötő kapocs; bele tudta magát élni a legkülönbözőbb gondolatvilágokba és mindenkiből ki tudta hozni azt, ami benne legérdekesebb és legértékesebb. Soha sem nehezedett senkire tudása súlyával. Hihetetlen széleskörű olvasottsága volt. Minden iránt érdeklődött és a részletek sem kerültek el figyelmét.

Utazásairól is szeretett beszélni. Az ember szinte látta a tájakat, amelyekről szólt, ismerte az embereket, kikkel megismerkedett. Mindenekfelett a tenger vonzotta őt a maga végtelenségével. A háború óta kénytelen volt beszüntetni magányos vitorlázásait az Adrián. De amint ismét lehetővé vált az utazás, minden nyáron valami szép utat tett a Földközi vagy Északi-tengeren. Kisebb vakációit pedig arra használta fel, hogy Salzburgban, Bécsben zenét élvezzen és színházakat látogasson. Alig vártuk,

hogy hazatérjen és elmondja élményeit. Az egész ház örült, amikor újra megjelent kedves Professzorunk jellegzetes alakja, mely nélkülözhetetlenül hozzátartozott Budavár csendes utcáihoz, régi házaihoz és a Bástyasétányhoz, — hol az ember minden fordulónál azt várja: most jön szemközt nagykarimás kalapjával.

Ő, aki senkitől nem várt és nem kért semmit, bőkezűen adakozott szellemének kincses tárából. Soha nem fogom elfelejteni, milyen visszhangra talált nála az a gondolat, hogy jó volna a mai élet zaklatott bizonytalanságában előadás-sorozatot rendezni az igazságot keresők számára a mai ember problémáiról. Micsoda lelkesedéssel és kedvel merült ebbe a gondolatkörbe. Ő vette kezébe a rendezést, ő dolgozta ki a programot, ő beszélte meg a gondolatmenetet a többi előadóval és létrejött egy csodálatos ciklus, amelynek ő volt a lelke és amely eltörölhetetlen emléket hagyott hátra a hallgatók lelkében.

Optimizmus sugárzott belőle: hit a magyarság történelmi hivatásában és a kultúra halhatatlan életében! Harmónikus lelke megtalálta a magyarozatát minden történésnek és hitének erejével megnyugvást és reményt keltett hallgatóságában.

Amidőn ő már elérte életcélját, az Örök Igazságot, mely felé oly rendületlenül törekedett, mindazok, akik őt ismertük, vegyük át az ő örökségét, örizzük azt híven és adjuk tovább utódainknak:

a tudásra felépített élő hitet, a hitre támaszkodó kristálytiszta etikai világnézetet és egy ezzel teljes harmóniában lefolyt élet felemelő példáját.

Gróf Zichy Rafaelné,
a Magyar Irodalmi Társaság elnöke.

PAULER ÁKOS ÉS AZ ABSZOLÚTUM BÖLCSELETE.

A MAGYAR bölcseleti gondolkodás hősi előretörésének hatalmas fejezete záródott le Pauler Ákos június 29-én történt elhunytával. Ennek a fejezetnek az a magyar szellemi életben nem mindig tapasztalható érdekessége is van, hogy a nyugateurópai bölcseleti gondolkodás hasonló fellendülési korszakát nem egy hosszabb-rövidebb befogadási idő elteltével követi, hanem vele egyidejű, sőt azt nem egy tekintetben megelőzi: világos bizonyítékaul annak, hogy itt korántsem csak átvétellel, hanem eredeti gondolkodási munkával és eredménnyel állunk szemben. Hogy ez így van, nagyrészen Paulernek köszönhető.

A modern európai bölcseletben látszólag a görög filozófia fénykorának kialakulási idejéhez hasonló fejezetet élünk át. Mindmáig hatnak a századforduló körül legnagyobb erőre kapott szubjektivista-relativista-pszichológista bölcseleti áramlatok, amelyek az igazságban a cselekvést előmozdító, hasznos gondolatot, gondolati gazdaságosságot, egyáltalában lelki, vagy tágabban biológiai, vitális produktumot látnak, egyes emberek vagy egyes